

Artur WOLAK¹

Pod merytoryczną opieką – dr. Krzysztofa GRUCY

ROKOWANIA ROZBROJENIOWE SALT I

Abstrakt: Artykuł opisuje tło, przebieg i wyniki rokowań rozbrojeniowych SALT I. Przedstawia zawarte pomiędzy stronami porozumienia i układy tj. „Porozumienie w sprawie środków zmierzających do zmniejszenia niebezpieczeństwa wybuchu wojny nuklearnej”, „Porozumienie w sprawie udoskonalenia linii bezpośredniej łączności między ZSRR a USA”, „Układ o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej”, „Tymczasowe porozumienie o niektórych środkach w zakresie ograniczenia strategicznych zbrojeń ofensywnych oraz podstawach wzajemnych stosunków między Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich a Stanami Zjednoczonymi Ameryki”, a także ich wpływ na stan bezpieczeństwa międzynarodowego.

Słowa kluczowe: rokowania rozbrojeniowe, umowy i porozumienia rozbrojeniowe, ograniczenia zbrojeń, broń masowego rażenia.

WSTĘP

W artykule zaprezentowano przebieg i efekty rokowań, dotyczących ograniczenia zbrojeń strategicznych, odbywających się w latach 1969-1972, znanych pod nazwą SALT I (*Strategic Arms Limitation Talks I*). Przedstawiono w nim zagrożenia, jakie niesło ze sobą posiadanie broni strategicznej, w tym głównie środków zdolnych do przenoszenia broni masowego rażenia oraz powody, dla których USA i ZSRR postanowiły przystąpić do dialogu ograniczającego zbrojenia w tym obszarze. Opisano przebieg rokowań, a także problemy, jakie występowały podczas ich prowadzenia oraz sposoby rozwiązania. Zasadniczą część artykułu stanowi syntetyczna charakterystyka zawartych porozumień i układów, będących efektem prowadzonych rozmów, zmierzających do zmniejszenia posiadanych potencjałów i w efekcie ograniczenia ryzyka wybuchu wojny nuklearnej. Zakończenie zawiera próbę podsumowania efektów podpisanych układów i porozumień dla środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego.

1. PRZEBIEG ROKOWAŃ

Rozmowy w sprawie ograniczeń zbrojeń strategicznych zapoczątkowały niezwykle ważny etap historii rozbrojeniowej po zakończeniu II Wojny Światowej, ponieważ każde zawarte w tej sprawie porozumienie wywierało niezwykle pozytywny wpływ na stan bezpieczeństwa międzynarodowego. Dwubiegunowy podział świata, będący jego konsekwencją wyścig zbrojeń pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, niejednokrotnie mógł doprowadzić do wybuchu wojny nuklearnej. Ponadto, jak zauważa w swojej książce H. Kissinger, przetrwanie rodzaju ludzkiego w ostatecznym rachunku zależało od stosunków dwóch supermocarstw². W okresie zimnej wojny obydwa państwa rozwijały swój arsenał jądrowy oraz środki do jego przenoszenia. Dodatkowo, niejednokrotnie dochodziło do okresów napięć, po któ-

¹ Artur WOLAK - Student 3 roku stacjonarnych studiów I stopnia kierunku Bezpieczeństwo Narodowe W-SOWL.

² H. Kissinger, *Dyplomacja*, (red. E. Trzeciak), wyd. 3, Philip Wilson, Warszawa 2002, s. 777.

rych następowały okresy rozluźnienia. W wyniku kryzysu kubańskiego (1962 r.) USA i ZSRR zaczęły zastanawiać się nad ogromnym ryzykiem, jakie niesie ze sobą posiadanie broni masowego rażenia (BMR), głównie broni nuklearnej. Oprócz zagrożenia wynikającego z samego faktu posiadania BMR, istniało również wiele przesłanek skłaniających oba państwa do podjęcia rozmów rozbrojeniowych. Możemy do nich zaliczyć: dążenie do poprawy stosunków Wschód-Zachód, wzrost znaczenia ZSRR na arenie międzynarodowej, spowodowany jego rozwojem gospodarczym i militarnym, postęp techniczny środków kontroli, głównie środków obserwacji satelitarnej, znajdujących się na wyposażeniu obydwu stron³.

Dostrzegając potrzebę zmian 17 listopada 1969 roku w Helsinkach obydwa państwa przystąpiły do rozmów w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych. Rokowania odbyły się w siedmiu rundach spotkań w Helsinkach i Wiedniu. Od drugiej rundy, rozmowy były prowadzone na szczeblu eksperckim w sposób tajny. Dotyczyły głównie wyrzutni rakiet balistycznych dalekiego zasięgu oraz systemów obrony przeciwrakietowej (anti-ballistic missile system - ABM). Niejasne sprecyzowanie zakresu rokowań już na samym początku powodowało wiele kłopotów. Wynikały one z faktu posiadania odmiennych struktur potencjałów strategicznych. Problem stanowiło również jednakowe zdefiniowanie broni strategicznej. Negocjatorzy ZSRR uważali, że broń strategiczna to systemy ofensywne, mogące osiągnąć terytorium drugiej strony, natomiast specjaliści z USA za broń strategiczną uważali środki do przenoszenia ładunków jądrowych o zasięgu międzykontynentalnym⁴. Trudności wynikające z różnic w systemach zbrojeniowych stron, a także podejścia do definiowania ich elementów początkowo uniemożliwiały zawarcie porozumienia. Podczas pierwszych spotkań USA i ZSRR przedstawiały i wyjaśniały swoje stanowiska, dotyczące ewentualnego porozumienia. Starano się również niwelować różnice stanowisk obu stron. Koncepcja rozbrojeniowa USA zakładała redukcję zbrojeń poprzez wprowadzenie ograniczeń liczbowych na międzykontynentalne systemy ofensywne i obronne. Rozważano również możliwość określenia granicznej liczby rakiet „ciężkich” oraz uzbrojonych w głowice wielocelowe (*multiple independently targetable reentry vehicles - MIRV*) wyposażone w systemy samonaprowadzające i mogące niszczyć kilka celów na raz, a także wprowadzenie tzw. kontroli „na miejscu” przechowywania rakiet balistycznych⁵. Dążono więc do ograniczenia zbrojeń arsenału ofensywnego, do którego zaliczano międzykontynentalne rakiety balistyczne wystrzeliwane z lądu (*intercontinental ballistic missiles - ICBM*) i okrętów podwodnych (*submarine-launched ballistic missile - SLBM*), strategiczne lotnictwo bombowe oraz wszystkie inne środki, których zasięg przekraczał 5500 km, a także arsenału defensywnego, w którego skład wchodziły systemy stacji radiolokacyjnych wraz z wyrzutniami antyrakiet⁶. Koncepcja rozbrojeniowa ZSRR zakładała ograniczenie amerykańskich systemów broni nuklearnej umieszczonych w Europie oraz rejonach, z których broń taka mogłaby skutecznie razić Związek Radziecki⁷. W owym czasie USA posiadały zdolności ataku z odległości mniejszych, niż 5500 km, co spowodowane było członkowstwem w NATO i posiadaniem kilku wysuniętych baz, wyposażonych w wyrzutnie rakiet o mniejszym zasięgu, niż 5000 km. Stawiało to USA w stanowczo lepszej pozycji strategicznej niż ZSRR. Pomimo optymistycznych komunikatów, kolejne rundy rokowań nie przynosiły konkretnych rezultatów. Powodem tego były, zdaniem propagandy radzieckiej, wysokie aspiracje strony amerykańskiej, budzące sprzeciw ZSSR. 14 kwietnia 1970 roku Leonid Breżniew wygłosił przemówienie

³ W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe po II wojnie światowej*, Warszawa 1985, s. 176-177.

⁴ *Ibidem*, s. 180.

⁵ *Ibidem*, s. 179-180.

⁶ Red. A. D. Rotfeld, *Od Zaufania do rozbrojenia*, Warszawa 1986, s. 104.

⁷ W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe... op.cit.* s. 180.

w Charkowie: (...) Obecnie na porządku dziennym stanął tak ważny problem, jak zahamowania wyścigu zbrojeń strategicznych. Już nawiązane zostały wstępne kontakty między ZSRR a USA (...) Związek Radziecki powita każde rozsądne porozumienie w tej dziedzinie. Stworzyliśmy siły strategiczne, które stanowią niezawodny środek powstrzymania każdego agresora. A na wszystkie próby – obojętnie, czyje – zmierzające do uzyskania militarnej przewagi nad ZSRR odpowiemy stosownym zwiększeniem potęgi wojskowej, gwarantującej naszą obronę. Inaczej postąpić nie możemy. Jeżeli jednak rząd USA rzeczywiście dąży do porozumienia w sprawie zahamowania wyścigu zbrojeń strategicznych, jeśli amerykańskiej opinii publicznej uda się stłumić przeciw fabrykantów broni i soldateski, wówczas perspektywy rozmów można będzie ocenić pozytywnie. W każdym razie Związek Radziecki uczyni wszystko, co jest od niego zależne, aby rozmowy te okazały się pożyteczne. Należy powiedzieć o tym wszystkim z całą stanowczością, ponieważ koła zainteresowane w wyścigu zbrojeń szczególnie się obecnie zaktywizowały⁸. Z przytoczonej wypowiedzi mogłoby wynikać, że strona rosyjska zaakceptuje każde rozsądne porozumienie, jednak podkreśla, że na każdą próbę zwiększenia przewagi militarnej nad ZSRR odpowie zwiększeniem własnego arsenału strategicznego, gdyż jest on gwarancją skutecznej obrony interesów narodowych. Stanowisko to wskazuje również na możliwość porażki rozmów rozbrojeniowych w sytuacji, gdy jakiegokolwiek państwo, nawet inne niż USA, zwiększy posiadany potencjał militarny w sposób zagrażający ZSRR. L. Breżniew zwraca również uwagę na opinie publiczną USA, która obawia się, że ZSRR osiągnie przewagę militarną. Dokonując analizy treści przemówienia L. Breżniewa należy wziąć pod uwagę propagandowy charakter przemówienia, adekwatny do czasów i sytuacji, w jakiej zostało wygłoszone, a także źródło, w którym zostało ono opublikowane. Pod koniec czwartej tury rozmów 28 marca 1971 roku Centralna Agencja Prasowa TASS (*Tielegrafnoje Agientstwo Sowietskogo Sojuza*) podała do publicznej wiadomości, że rozmowy radziecko - amerykańskie skoncentrują się na porozumieniu w sprawie ograniczenia obrony przeciwrakietowej oraz zostaną poczynione odpowiednie kroki w dziedzinie strategicznych zbrojeń defensywnych. Miało to na celu stworzenie sprzyjającego klimatu dla dalszych rozmów o ograniczeniu zbrojeń strategicznych⁹.

2. POROZUMIENIE W SPRAWIE ŚRODKÓW ZMIERZAJĄCYCH DO ZMIENIEJSZENIA NIEBZPIECZEŃSTWA WYBUCHU WOJNY NUKLEARNEJ I POROZUMIENIE W SPRAWIE UDOSKONALENIA LINII BEZPOŚREDNIEJ ŁĄCZNOŚCI MIĘDZY ZSRR A USA

Za niewątpliwy sukces dialogu SALT I można uznać podpisane 30 sierpnia 1971r. „Porozumienie w sprawie środków zmierzających do zmniejszenia niebezpieczeństwa wybuchu wojny nuklearnej”¹⁰ i „Porozumienie w sprawie udoskonalenia linii bezpośredniej łączności między ZSRR a USA”. Zawarcie pierwszego porozumienia potwierdzało obustronne zainteresowanie przeciwdziałaniem zagrożeniu wybuchu wojny nuklearnej i niebezpieczeństw, jakie ze sobą niesie. W porozumieniu strony zobowiązały się do informowania o każdym incydencie związanym z użyciem broni nuklearnej oraz, w sytuacji zagrożenia, do podejmowania natychmiastowych działań, mających na celu unieszkodliwienie bądź zniszczenie broni w taki sposób, aby uniknąć wyrządzanych przez nią szkód. Kolejnym zobowiązaniem, było wzajemne powiadamianie o planowanym wystrzeleniu rakiet, które mogły przekroczyć granice terytorium stron. USA i ZSRR zobowiązały się również do niepostępowania w sposób nagły i nieprzemyślany. W tym celu

⁸ L. Breżniew, *Polityka zagraniczna KPZR i państwa radzieckiego*, Warszawa 1976, s. 267.

⁹ Cyt. „Trybuna Ludu”, 21 maja 1971 r.

¹⁰ Red. A. D. Rotfeld, *Od Zaufania do rozbrojenia*, Warszawa 1986, s. 105.

obydwie strony miały prawo wykorzystać wszystkie linie bezpośredniej łączności między sobą do szybkiego ustalenia sytuacji¹¹. Porozumienie zostało zawarte bezterminowo.

Porozumienie w sprawie udoskonalenia linii bezpośredniej łączności między ZSRR a USA zostało zawarte, ponieważ pozytywnie oceniono skutki *Memorandum o porozumieniu między Stanami Zjednoczonymi Ameryki a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich w sprawie założenia linii bezpośredniej łączności* zawartego 20 czerwca 1963 roku w Genewie. Na podstawie Memorandum utworzono bezpośrednią łączność między USA i ZSRR, z której obydwie strony mogły korzystać w nadzwyczajnych okolicznościach. Porozumienie o udoskonaleniu linii bezpośredniej łączności miało na celu zwiększenie niezawodności oraz utworzenie dwóch dodatkowych kanałów łączności satelitarnej między USA i ZSRR. Strony zobowiązały się również do realizacji wszelkich przedsięwzięć, mających na celu nieprzerwane działanie linii bezpośredniej oraz przekazywanie wszelkich informacji otrzymanych za jej pośrednictwem od szefa rządu drugiej strony, własnemu szefowi rządu.

3. UKŁAD O OGRANICZENIU SYSTEMÓW OBRONY PRZECIWRAKIETOWEJ

22-30 maja 1972 r. odbyło się spotkanie na najwyższym szczeblu w Moskwie. Podczas spotkania prezydenta USA R. Nixona oraz L. Breżniewa (26 maja 1972 r.) podpisano kolejne dwa dokumenty rozbrojeniowe. Pierwszym z nich był „*Układ o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej*” (*Antiballistic Missile Treaty – ABM Treaty*). Regulował on sposób rozmieszczenia systemów obrony przeciwrakietowej. Zgodnie z postanowieniami układu, strony mogły posiadać tylko dwa systemy obrony przeciwrakietowej o zasięgu do 150 km, jeden wokół stolicy, drugi w wybranym rejonie, jednak nie mniejszym niż 1300 km od pierwszego¹². W każdym z rejonów rozmieszczenia elementów systemu obrony dozwolone było posiadanie maksymalnie stu wyrzutni przeciwrakietowych oraz do sześciu zespołów stacji radiolokacyjnych. Układ zakazywał konstruowania, testowania oraz rozmieszczania systemów antyrakietowych lub ich komponentów składowych działających z morza, powietrza, przestrzeni kosmicznej lub ruchomych urządzeń naziemnych, oraz wyrzutni pocisków przeciwrakietowych wystrzeliwujących więcej niż jedną rakietę. Strony zobowiązały się również do nie przekazywania systemów obrony przeciwrakietowej innym państwom oraz ich rozmieszczania poza granicami własnego kraju. Zobowiązanie to nie dotyczyło jednak systemów obrony przeciwrakietowej używanych do badań i doświadczeń¹³. Układ zezwalał na posiadanie piętnastu wyrzutni pocisków antyrakietowych na poligonach doświadczalnych, co pozwalało obu stronom na doskonalenie systemu obrony antyrakietowej. Układ zakładał również, że wszystkie systemy ABM, wykraczające poza ustalone liczby, bądź umieszczone poza wyznaczonym terytorium, zostaną zniszczone, bądź zdemontowane¹⁴. Początkowo układ zawarto na okres nieograniczony, jednak podlegał on przeglądowi co 5 lat. Przestrzeganie zobowiązań nałożonych na strony podlegało stałej legalnej kontroli technicznej. Wykorzystywano do tego celu m.in. środki satelitarne, będące na wyposażeniu stron, które równocześnie zadeklarowały się do niezakłócania ich działania i niestosowania środków maskujących, które utrudniłyby ich działanie. Nadzór nad niezakłóconym przebiegiem kontroli pełniła Stała Komisja Konsularna. Głównymi zadaniami Stałej Komisji Konsularnej było wyjaśnianie sytuacji uznanych przez obie strony za niejasne, spraw związa-

¹¹ W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe... op.cit.*, s. 329-332.

¹² *Ibidem*, s. 182.

¹³ Red. W. Multan, *Detente a rozbrowienie*, Warszawa 1980, s. 102.

¹⁴ W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe... op.cit.*, Warszawa 1985, s. 182.

nych z wypadkami, zakłóceń systemów kontroli, a także wprowadzanie ewentualnych zmian zwiększających efektywność układu oraz uzgadnianie sposobów i terminów demontażu lub niszczenia systemów obrony przeciwrakietowej przewidzianych w traktacie ABM¹⁵. 3 października 1972 r., po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych, układ ABM wszedł w życie. Zapewniał możliwość wzajemnej odpowiedzi na ewentualny atak nuklearny, dzięki czemu została zachowana równowaga sił. Układ miał charakter bezterminowy, jednak każda ze stron miała prawo od niego odstąpić w przypadku, gdy nadzwyczajna sytuacja mogła zagrozić istnieniu jednej ze stron. Państwo występujące z układu państwo powinno złożyć decyzję drugiej stronie 6 miesięcy przed jego wystąpieniem wraz z oświadczeniem, w którym zawarte zostały powody wystąpienia¹⁶. Istotnym faktem dotyczącym podpisania *Układu o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej* był rzeczywisty stan rozbudowy tych systemów w chwili podpisania. Obie strony posiadały różne koncepcje wykorzystania systemów obrony przeciwrakietowej. USA pragnęły wybudować systemy obrony przeciwrakietowej (*Missile Defence - MD*) w celu ochrony wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych w Grand Forks oraz wokół bazy lotniczej Malmstrom. W tym celu od 1967 r. realizowane były programy „*Sentinel*” i „*Safeguard*”. Mniejszą uwagę Stany Zjednoczone przywiązywały do ochrony swej stolicy Waszyngtonu. Związek Radziecki uważał natomiast, że w pierwszej kolejności należy chronić Moskwę, gdyż to ona była centrum polityczno-administracyjnym kraju i to w niej podejmowano najistotniejsze decyzje. Budowę systemu obrony przeciwrakietowej, który zaczął funkcjonować w 1968 roku rozpoczęto zatem od Moskwy. Podpisanie układu pozwoliło ZSRR na rozbudowę systemu wokół Moskwy oraz na zbudowanie dodatkowego systemu obrony przeciwrakietowej wokół wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych. USA zmuszone zostały do zaprzestania budowy systemu MD w bazie Malmstrom, jednak uzyskały prawo do wybudowania takiego systemu wokół Waszyngtonu¹⁷. Postanowienia zawarte w układzie ABM dotyczyły ograniczenia rozmieszczenia systemów OP do dwóch i tylko na lądzie, jak również została przyjęta zasada: jedna rakiet – jedna wyrzutnia. Zabroniono wyposażania wyrzutni w rakiety typu MIRV oraz zakazano używania ruchomych wyrzutni lądowych międzykontynentalnych rakiet balistycznych. 3 lipca 1974 roku został podpisany *Protokół uzupełniający do układu między ZSRR i USA o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej*. Obie strony układu zobowiązały się ograniczyć dyslokacje systemów MD do jednej, dzięki czemu Związek Radziecki zachował prawo do posiadania systemu obrony przeciwrakietowej wokół Moskwy i jednocześnie wyrzeknie się posiadania takiego systemu wokół naziemnych wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych, a Stany Zjednoczone zrezygnują z rozmieszczenia systemu wokół Waszyngtonu na rzecz posiadania takiego systemu w Grand Forks. Protokół uzupełniający dawał prawo obu stronom na jednorazową zmianę lokacji systemu, zobowiązywał je jednak do powiadomienia Stałej Komisji Konsularnej o demontażu lub zniszczeniu systemu MD oraz budowy go w innym rejonie, zgodnie z wcześniej ustalonymi wymogami. Protokół uzupełniający wszedł w życie 25 maja 1976 roku¹⁸. Ratyfikacja protokołu zwiększyła wartość traktatu ABM, sprawiła również, że, obydwie strony zachowały siły odstraszania. Ustalenia stron można uznać za jak najbardziej racjonalne, gdyż w sytuacji, gdy nie tylko one dysponowały głowicami nuklearnymi i środkami do ich przenoszenia, nie mogły wyrzec się całkowitej obrony przeciwrakietowej.

Po zakończeniu zimnej wojny i rozpadzie dwubiegunowego świata, USA zaczęły podważać sens istnienia Układu ABM, ponieważ Stany Zjednoczone i Federacja Rosyj-

¹⁵ *Ibidem*, s. 183.

¹⁶ *Ibidem*, s. 184.

¹⁷ M. Pietraś, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Lublin 2007, s. 184-185.

¹⁸ *Ibidem*, s. 186- 187.

ska przestały stanowić dla siebie realne zagrożenie. W XXI wieku priorytetem USA jest przeciwdziałanie i zwalczanie terrorystów i „państw zbójeckich” oraz rozbudowa Systemu Obrony Przeciwrakietowej, który m.in. ma za zadanie chronić USA przed potencjalnym zamachem z użyciem broni nuklearnej głównie z ich strony. Przestrzegając postanowień układu, Stany Zjednoczone 13 grudnia 2001 r. poinformowały Federację Rosyjską o wystąpieniu z układu. Po upływie sześciu miesięcy 13 czerwca 2002 r. układ formalnie przestał obowiązywać, w efekcie Rosja poinformowała USA, że nie czuje się już zobowiązana przestrzeganiem założeń układu START II¹⁹. Umieszczenie amerykańskiego Systemu Obrony Przeciwrakietowej w rejonach wpływu USA, między innymi w Środkowej Europie, stwarza bowiem potencjalne zagrożenie dla Federacji Rosyjskiej oraz jej interesów, ponieważ w razie potencjalnego konfliktu, USA oraz jej sojusznicy posiadają większe możliwości defensywne.

4. POROZUMIENIE O OGRANICZENIU ZBROJEŃ OFENSYWNYCH

Drugim dokumentem, stanowiącym wynik rokowań SALT I, podpisanym na spotkaniu w Moskwie 26 maja 1972 r. było „*Tymczasowe porozumienie o niektórych środkach w zakresie ograniczenia strategicznych zbrojeń ofensywnych oraz podstawach wzajemnych stosunków między Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich a Stanami Zjednoczonymi Ameryki*”²⁰. Początkowo zawarto je na okres pięciu lat z możliwością zastąpienia go innym, szerszym porozumieniem z tej samej dziedziny. Zobowiązało ono oba państwa do zaprzestania budowy dodatkowych naziemnych wyrzutni rakiet międzykontynentalnych i ograniczenia liczby nowoczesnych okrętów podwodnych z wyrzutniami rakiet balistycznych. Zezwalało jednak na wybudowanie dodatkowych wyrzutni rakiet balistycznych i okrętów podwodnych w równej liczbie wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych starego typu lub wyrzutni zamontowanych w starych typach okrętów podwodnych. Porozumienie zezwalało również na modernizację i wymianę strategiczno-ofensywnych rakiet balistycznych i wyrzutni uwzględnionych w porozumieniu. Wszystkie modernizacje oraz wymiany realizowane były zgodnie z zasadą, iż nie może ulec zwiększeniu liczba środków zdolnych do przenoszenia głowic nuklearnych. Zabraniało także przekształcania naziemnych wyrzutni lekkich ICBM i ICBM starego typu, zainstalowanych przed rokiem 1964, w naziemne wyrzutnie ciężkich ICBM zainstalowanych po tym terminie. Do porozumienia został dołączony protokół, który szczegółowo precyzował dane ilościowe arsenałów obu państw. Z porozumienia wynikało, że ZSRR może posiadać do 1408 wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych i 950 wyrzutni rakiet balistycznych zamontowanych na 62 okrętach podwodnych – razem 2358, a USA - 1000 wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych i 710 wyrzutni rakiet balistycznych zamontowanych na 44 okrętach podwodnych – razem 1710²¹. Kontrola przestrzegania porozumienia odbywała się na takich samych zasadach i w taki sam sposób, jak układu ABM. Pomimo zauważalnych dysproporcji liczbowych arsenałów stron, równowaga sił została zachowana. Wynikało to z faktu różnic w dyslokacji i zaawansowaniu technicznym siły strategicznych ZSRR i USA. Podpisane 26 maja 1972 roku porozumienie zaczęło obowiązywać od 3 października tego samego roku²². Do pozytywnych efektów zawartego porozumienia możemy zaliczyć zamrożenie na pięć lat stanu liczbowego stałych ICBM, określenie górnych limitów wyrzutni ICBM, polepszenie stosunków między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim, w tym dekla-

¹⁹ M Pietraś, *Międzynarodowe... op.cit.*, s. 379.

²⁰ A. D. Rotfeld, *Od zaufania... op. cit.*, Warszawa 1986, s. 105.

²¹ *Ibidem*, s. 103 – 104.

²² Red. W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe... op.cit.*, s. 188 – 192.

rację intencji obu państw do kontynuowania dalszych rozmów w sprawie ograniczeń zbrojeń strategicznych. Negatywną stroną było pominięcie w nim istotnych kwestii, tj. ruchomych wyrzutni lądowych międzykontynentalnych rakiet balistycznych, limitu głowic nuklearnych umieszczonych w jednej rakiecie, lotnictwa strategicznego, środków średniego zasięgu zdolnych do przenoszenia głowic nuklearnych zgromadzonych w wysuniętych bazach USA w Europie²³. Porozumienie wprowadzało również pewnego rodzaju dysproporcje pomiędzy arsenałami obu państw. Dysproporcja ta wydaje się jednak uzasadniona, gdyż amerykański arsenał znacznie przewyższał technicznie arsenał Związku Radzieckiego. Amerykańskie rakiety balistyczne wyposażone były w sprzęt naprowadzający, bardziej zaawansowany technologicznie, co przekładało się na większą precyzję rażenia. Na skutek wprowadzonych ograniczeń ilościowych, ZSRR również skierowało swą uwagę na znaczną poprawę jakości posiadanego arsenału oraz wykorzystało dwuznaczność sformułowań, zawartych w porozumieniu w celu stworzenie nowej generacji „ciężkich” międzykontynentalnych rakiet balistycznych, mogących niszczyć amerykańskie wyrzutnie raketowe, co umożliwiłoby Związkowi Radzieckiemu osiągnięcie ogromnej przewagi militarnej nad USA²⁴. Pomimo tego, że porozumienie formalnie wygasło 3 października 1977 roku, obydwie strony zobowiązały się do dalszego przestrzegania jego postanowień.

PODSUMOWANIE

Obecnie porozumienia zawarte podczas rokowań SALT I już nie obowiązują. Należy jednak docenić ich pozytywny wpływ na poziom bezpieczeństwa w wymiarze globalnym. W czasie, gdy postępujący rozwój techniki wojskowej, pozwalającej na wykonanie uderzenia (np. z użyciem BMR) zza kontynentu, dwubiegunowy świat kilkakrotnie stawał w obliczu zagrożenia wybuchem wojny nuklearnej. Zawarte porozumienia i układy doprowadziły do ograniczenia arsenałów strategicznej broni ofensywnej i defensywnej potencjalnych stron konfliktu oraz „ocieplenia” stosunków pomiędzy nimi. Spowodowały one, że zarówno ZSRR, jak również USA w późniejszym okresie chętniej przystępowały do kolejnych rokowań, które bez wątpienia wywarły ogromny wpływ na utrzymanie bezpieczeństwa i pokoju na świecie. SALT I, jako pierwsze rokowania dotyczące ograniczenia zbrojeń strategicznych po II Wojnie Światowej, ustanowiły swoisty fundament pod kolejne rokowania rozbrojeniowe, takie jak: SALT II, START I, START II i New START, które do dziś wywierają znaczący na stan bezpieczeństwa międzynarodowego.

BIBLIOGRAFIA:

1. Gaddis J.L., *Strategie powstrzymywania; Analiza polityki bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych w okresie zimnej wojny*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.
2. Kissinger H., *Dyplomacja*, (red. E. Trzeciak), wyd. 3, Philip Wilson, Warszawa 2002.
3. Multan W, (red.), *Detente a rozbrojenie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1980.
4. Multan W, *Porozumienia rozbrojeniowe po II wojnie światowej*, PWN, Warszawa 1985.
5. Red. Pietraś M, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, UMS, Lublin 2007.
6. Rotfeld A.D, (red.), *Od zaufania do rozbrojenia*, PWN, Warszawa 1986.

²³ *Ibidem*, s. 192.

²⁴ J. L. Gaddis, *Strategie powstrzymywania; Analiza polityki bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych w okresie zimnej wojny*, Warszawa 2007, s. 438-439.